

โรคติดต่อ นับว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุข ถึงแม้ว่าการแพทย์ การสาธารณสุขและความเป็นอยู่ของประชาชนจะพัฒนาดีขึ้นมาก็ตาม โรคติดต่อหรือโรคติดเชื้อยังเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยเป็นอันดับหนึ่งมาตลอด

โรคติดต่อเป็นสาเหตุของความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความเสื่อมสุขภาพกายและจิตใจ ความเสื่อมความสามารถทำให้พิการและสูญเสียชีวิต มีผลกระทบต่อความสุขและเศรษฐกิจของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

คน เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการเกิดโรค ลักษณะพฤติกรรมของคนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนรับเชื้อหรือแพร่เชื้อโรคให้กับคนอื่น ๆ ในครอบครัว หรือในชุมชน เช่น การไม่รักษาความสะอาดในการปรุงและการกินอาหาร อาจเกิดโรคติดต่อในระบบทางเดินอาหารได้ การใช้เสื่อผ้าร่วมกับผู้ป่วย อาจทำให้เกิดโรคผิวหนัง เป็นต้น

ปัญหาด้านสุขภาพหรือการเจ็บป่วย ส่วนใหญ่มักป้องกันได้ เช่น ป้องกันไม่ให้เกิดหรือหากเกิดขึ้นถ้ารู้จักวิธีปฏิบัติก็จะมีผลรุนแรง การให้ความรู้เรื่องโรคต่าง ๆ รวมทั้งวิธีปฏิบัติคน จึงมีประโยชน์สำหรับประชาชนเพื่อที่จะสามารถดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและสมาชิกในครอบครัวได้

ความหมายของโรคติดต่อ โรคติดต่ออันตราย พาหะของโรคและแมลงนำโรค

โรคติดต่อหมายถึง โรคที่มีสาเหตุมาจากเชื้อหรือพิษของเชื้อที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตสามารถถ่ายทอดจากคน สัตว์ หรือแมลงที่ป่วย หรือที่มีเชื้ออยู่นั้นไปสู่ผู้อื่น ทำให้ป่วยเป็นโรคนั้น ๆ ได้

โรคติดต่ออันตราย หมายถึงโรคติดต่อพวกหนึ่งซึ่งมักมีอาการรุนแรงระบาคได้รวดเร็วและกว้างขวางทำให้มีผู้ป่วยและตายเป็นจำนวนมาก กฎหมายของประเทศไทยได้ประกาศชื่อโรคติดต่ออันตรายไว้รวม 7 โรค คือ อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ กาฬโรค ไข้กาฬหลังแอ่น ไข้รากสาดใหญ่ ไข้เหลือง

พาหะของโรค (Carrier) หมายถึงคนหรือสัตว์ที่มีเชื้อโรคอยู่ในตัว สามารถถ่ายทอดเชื้อโรคนั้น ๆ ไปยังบุคคลอื่นได้ โดยที่โรคนั้นๆ ยังไม่แสดงอาการ

แมลงนำโรค หมายถึง แมลงที่สามารถนำเชื้อที่เป็นสาเหตุของโรคติดต่อไปสู่มนุษย์ โดยที่ตัวมันเองไม่เคยป่วยด้วยโรคนั้นเลย

เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุของโรคติดต่อ

เชื้อโรค คือสิ่งมีชีวิตทำให้เกิดโรครึ้นในร่างกายของมนุษย์ จำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. แบคทีเรีย (Bacteria) เป็นจุลินทรีย์ซึ่งพบอยู่ในพวกพืช มีการเจริญเติบโต การกินอาหาร ถ้ายของเสียแบบเดียวกับพืช มีขนาดเล็กจนมองดูด้วยตาเปล่าไม่เห็น คือ ขยายดูด้วยกล้องจุลทรรศน์ มีรูปร่างต่าง ๆ กัน เช่น กลม (coccus) เป็นท่อนยาว (Bacillus) และขดเหมือนเกลียวสว่าน (Spirochaeta) เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคบิด อหิวาตกโรค วัณโรค ไทฟอยด์ หนองใน คอติบ ปอดบวม ฯลฯ

2. ปรสิต (Parasites) มีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มโปรโตซัว (Protozoa) เป็นต้นเหตุของโรคติดต่อร้ายแรง ขนาดของพยาธิเหล่านี้แตกต่างกัน ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว บางอย่างต้องอาศัยการผสมพันธุ์แต่บางอย่างขยายพันธุ์ด้วยตัวมันเอง โรคที่เกิดจากพยาธินี้ เมื่อเป็นโรคแล้วไม่สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ร่างกาย และสามารถเป็นได้อีกเมื่อรับเชื้อเข้าไป โรคที่รู้จักกันทั่วไปที่เกิดจากเชื้อโปรโตซัวนี้ คือโรคมาลาเรีย บิด ฝี่ในตับ เป็นต้น กลุ่มหนอนพยาธิ (Helminths) ทำให้เกิดโรคเท้าช้าง โรคพยาธิใบไม้ในตับ โรคพยาธิตัวจิ๊ด พยาธิ ตัวตืด ฯลฯ กลุ่มสัตว์ขาปล้อง (Arthropods) ได้แก่พวกแมลงต่าง ๆ ที่อาจทำหน้าที่เป็นพาหะนำเชื้อหรือก่อให้เกิดอันตรายด้วยตัวของมันเอง เช่น หิด เหา โลน และบางชนิดเป็นพาหะนำโรค เช่น แมลงวัน ขุง หมัดหนู เป็นต้น

3. ไวรัส (Virus) เป็นเชื้อโรคนิดหนึ่งที่มีชีวิต และมีขนาดเล็กมากที่สุด แพร่พันธุ์อยู่ในเซลล์ที่มีชีวิตเท่านั้น ทนต่อความเย็นได้ถึง 70° เซลเซียส และคือต่อยาระงับเชื้อ (Antiseptics) และยาปฏิชีวนะ (Antibiotics) โรคต่าง ๆ ที่เนื่องจากเชื้อไวรัสนี้ส่วนมาก เมื่อเป็นแล้วก็จะสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ร่างกายเป็นเวลานาน หรือบางอย่างเมื่อเป็นโรคแล้ว ก็จะไม่เป็นอีกเลย โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสได้แก่ โรคหัด หวัด สุกใส คางทูม ไข้ทรพิษ เป็นต้น

4. ริคเคนเซีย (Rickettsia) เป็นเชื้อโรคที่มีคุณสมบัติอยู่ระหว่างไวรัสและแบคทีเรีย มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 300 นาโนเมตร สามารถมองเห็นด้วยกล้องจุลทรรศน์ธรรมดา การดำรงชีพอาศัยเซลล์ที่มีชีวิต เป็นสาเหตุของการเกิดโรคไข้รากสาดใหญ่

5. รา (Fungi) เป็นสิ่งมีชีวิตจำพวกที่คล้ายกับแบคทีเรีย เชื้อราบางอย่างมีประโยชน์ และบางอย่างก็ให้โทษแก่ร่างกาย ปกติเราจะพบเชื้อราในอาหารจำพวกแป้ง เพราะเจริญเติบโตแบ่งตัวออกเป็นจำนวนมาก มีบางชนิดเป็นสาเหตุของโรคในคน ที่พบบ่อยคือ กลาก เกลื้อน ง้ำมเท้าเปื่อยคัน บางชนิดมีพิษทำให้ท้องร่วง อาเจียน เชื้อราที่ขึ้นในเมล็ดถั่ว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มีสารอะฟลาท็อกซิน เป็นสาเหตุของโรคมะเร็งในตับ

ลักษณะการระบาดของโรค

การระบาดของโรค แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้ คือ

1. การระบาดแบบ Sporadic การระบาดแบบนี้เป็นการเกิดโรคติดต่อชนิดใดชนิดหนึ่งในห้องที่ใดห้องที่หนึ่ง 2-3 ราย แล้วก็หายไปประยะหนึ่ง จึงเกิดโรคนั้นขึ้นอีก 2-3 ราย แล้วก็หายไป เป็น ๆ หายๆ อยู่เช่นนี้ ไม่สม่ำเสมอ

2. การระบาดแบบ Endemic เกิดโรคติดต่อประปรายเป็นประจำอยู่ในห้องที่ใดห้องที่หนึ่ง ไม่เกิดมากราย ไม่ระบาดไปสู่ท้องถิ่นอื่น แต่ก็มีป่วยอยู่เสมอไม่ขาดระยะ

3. การระบาดแบบ Epidemic โรคติดต่อนั้นเกิดระบาดลูกกลมขึ้นในห้องที่ใดห้องที่หนึ่งคราวเดียวกันมาก ๆ และระบาดไปสู่ท้องถิ่นอื่น ชนิดนี้อาจเกิดมาจากแบบที่ 1 หรือแบบที่ 2 หรือไม่ก็ได้

4. การระบาดแบบ Pandemic โรคติดต่อนี้เกิดระบาดลูกกลมขึ้นในคราวเดียวกันมาก ๆ กระจายไปหลาย ๆ ประเทศ หรือหลายทวีป หรือทั่วโลก

ปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคในมนุษย์

การที่มนุษย์หรือกลุ่มชนจะเกิดโรคหรือเกิดปัญหาสุขภาพขึ้นได้นั้น เกิดจากปัจจัยที่สำคัญยิ่งอยู่ 3 ประการ คือ (สุรเดช สารานุกรมจิตต์. 2529: 105-107)

1. สิ่งที่ทำให้เกิดโรค (Agent) ถ้าไม่มีสิ่งที่ทำให้เกิดโรคอันนี้แล้วก็จะไม่เกิดโรคอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น องค์ประกอบของสิ่งที่ทำให้เกิดโรคนี้ ก็ได้มาจากคุณสมบัติในตัวของมันเอง โดยพิจารณาถึงกลไกของการแพร่กระจาย และแหล่งที่เกิดของสิ่งที่ทำให้เกิดโรค

และความสามารถที่จะเป็นเหตุทำให้เกิดโรคได้ในมนุษย์ โดยเฉพาะสิ่งทำให้เกิดโรคที่เป็นพวกตัวเชื้อโรค ซึ่งจะรวมถึง

1.1 ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสภาพอิสระ กล่าวคือ ทนทานต่ออุณหภูมิต่าง ๆ เช่น แสงแดด หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี

1.2 มีความสามารถ และความต้องการที่จะเพิ่มจำนวนเมื่ออยู่ภายนอกร่างกายมนุษย์

1.3 มีความสามารถที่จะทำให้เกิดโรคได้

2. บุคคลหรือมนุษย์ (Host) ได้แก่ มนุษย์หรือกลุ่มบุคคลเมื่อได้รับสิ่งทำให้เกิดโรค (Agent) แล้วจะเกิดผลได้ดังนี้

2.1 ไม่เกิดโรคอะไรเลย (No Disease)

2.2 เกิดโรคแต่ไม่ปรากฏอาการ (Unrecognized Disease)

2.3 เกิดโรคปรากฏอาการ (Disease)

2.4 เสียชีวิต (Death)

การเกิดโรคปรากฏอาการนั้น อาจมีอาการตั้งแต่น้อย ปานกลาง และหนักมาก ผลตามมาของโรคนั้นอาจ ได้แก่

2.5 หายได้เอง

2.6 หายได้เพราะการรักษา

2.7 ไม่หายแม้จะรักษา

2.8 เสียชีวิต

ผลที่ตามมา จะปรากฏไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของมนุษย์ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ภูมิคุ้มกัน หรือความไม่เหมือนกันของมนุษย์ และปริมาณของสิ่งที่จะทำให้เกิดโรค

3. สิ่งแวดล้อม (Environment) คือทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้เกิดโรค และบุคคลหรือมนุษย์ ซึ่งรวมถึงสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต การที่จะวิเคราะห์ว่าสิ่งแวดล้อมใดเป็นสาเหตุของการเกิดโรคนั้นที่พบว่าเป็นเรื่องยาก เพราะสิ่งแวดล้อมที่มาเกี่ยวข้องทำให้เกิดโรคอาจมีหลายอย่าง สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กัน และสิ่งแวดล้อมบางชนิดเป็นสาเหตุโดยตรง บางชนิดเป็นสาเหตุทางอ้อม

โดยทั่วไปแล้ว สิ่งแวดล้อมจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

(1) สิ่งแวดล้อมทางฟิสิกส์ (Physical Environment) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ เช่น ประเทศเขตร้อน ฝนชุก มีอุณหภูมิสูงและเชื้อโรคเจริญได้ดี

(2) สิ่งแวดล้อมทางเคมี (Chemical Environment) ได้แก่ อากาศ น้ำ ดิน ที่มีสารประกอบทางเคมีปะปนอยู่ และสารเคมีนั้น ๆ เป็นพิษเป็นภัยได้ เช่น อากาศมีคาร์บอนมอนอกไซด์ เจือปนอยู่ หรือน้ำมี ดี.ดี.ที. (D.D.T.) ละลายปนอยู่ เป็นต้น

(3) สิ่งแวดล้อมทางชีววิทยา (Biological Environment) คือสิ่งที่มีชีวิตรอบ ๆ ตัวมนุษย์ ได้แก่ พืช สัตว์ มนุษย์ แมลงและเชื้อจุลินทรีย์ ซึ่งสามารถนำโรคมารัฐคนได้

(4) สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Environment) สุขภาพของประชาชนและความเจ็บป่วยของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ ความหนาแน่นของประชากรในชุมชน จะเป็นปัญหาต่อการแพร่กระจายของโรครวดเร็วและง่าย นอกจากนี้ รายได้ของประชาชน อาชีพ ระดับการทำงาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อถือ การคมนาคม การขนส่ง การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การปกครอง การเมือง โรงงาน โรงเรียน ความวุ่นวายในเมือง ตลอดจนอุทกภัย วาตภัย เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรคต่าง ๆ ในคนทั้งปวง

จากที่กล่าวมา ตัวการสำคัญที่สุดอันหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคในมนุษย์ที่จะต้องทำความเข้าใจให้ละเอียดมากขึ้นคือ "สิ่งที่ทำให้เกิดโรค" (Agent) และเมื่อพิจารณาสาเหตุของการเกิดโรคต่าง ๆ จะเห็นว่าในช่วงอายุของมนุษย์ มีโอกาสที่จะเป็นโรคหนึ่งโรคใดได้ตลอดเวลา ถ้าใช้ชีวิตอย่างไม่ระมัดระวังในเรื่องการกินการอยู่ โดยเฉพาะโรคติดเชื้อ เพราะในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา มีเชื้อโรคอยู่ทั่วไปในอากาศ น้ำ ดิน ในอาหาร และตามร่างกายของคน สิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กเท่านี้พร้อมที่จะเข้าสู่ร่างกายได้ตลอดเวลา ไม่ว่าทางใดก็ตามหนึ่ง การรู้จักวิธีป้องกันและกำจัดจะช่วยลดปัญหาการเป็นโรคติดเชื้อลงได้บ้าง

อวัยวะที่เชื้อโรคสามารถผ่านเข้าสู่ร่างกาย

เชื้อโรคนิคมต่าง ๆ สามารถเข้าสู่ร่างกายได้หลาย ๆ ทาง เช่น

1. ปาก เป็นอวัยวะที่เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายได้ง่ายที่สุด โดยปะปนไปกับอาหารและน้ำ เมื่อบุคคลรับประทานอาหารและน้ำที่ปนเปื้อนเชื้อโรค จะทำให้เกิดโรคทางเดินอาหาร เช่น อหิวาตกโรค ไข้ไทฟอยด์ ท้องร่วง โรคบิด เป็นต้น

2. จมูก เชื้อโรคจะปะปนกับอากาศเมื่อบุคคลหายใจเอาอากาศเข้าไป จะทำให้เกิดโรคได้ โรคที่เกิด เช่น ไข้หวัด ไข้หวัดใหญ่ วัณโรค ปอดบวม ไซ้คอติบ ไอกรน เป็นต้น

3. ผิวหนัง เมื่อผิวหนังเกิดบาดแผลหรือรอยดลอก เชื้อโรคจะสามารถเข้าสู่ร่างกายทางบาดแผลหรือรอยดลอกนั้นได้ เช่น เชื้อบาดทะยัก พิษสุนัขบ้า ชิฟิลิส เป็นต้น อีกประการหนึ่งเชื้อโรคสามารถเข้าสู่ร่างกายได้โดยขูด หรือสัตว์พาหะอื่น ๆ หรืออาจไชเข้าทางง่ามมือ ง่ามเท้า เช่น พยาธิปากขอ อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้วเหงื่อของคนที่ย้อมเหงื่อขับออกมา จะมีฤทธิ์ทำลายเชื้อโรคได้อย่างอ่อน ๆ

4. เยื่อบุต่าง ๆ เช่น เยื่อบุในช่องปาก เยื่อบุในช่องปาก เช่น โรคตาแดง ค่ายักเสบ แผลชิฟิลิส ที่เยื่อบุในช่องปาก เป็นต้น

5. อวัยวะสืบพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นกามโรคชนิดต่างๆ เช่น หนองใน แผลริมอ่อน ชิฟิลิส ฯลฯ โรคต่างๆ เหล่านี้จะติดต่อได้โดยการมีเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้ ยังมีพวกโรคเรื้อรัง สังกัง เป็นต้น

การที่เชื้อโรคสามารถแพร่เข้าสู่ร่างกายได้ทุกทาง ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังเรื่องการติดต่อและการกำจัดเชื้อทุกวิถีทาง ตั้งแต่การรักษาบ้านเรือนและบรรยากาศในบ้านเรือนให้สะอาด ปราศจากฝุ่นละอองหรือมลพิษทางอากาศต่าง ๆ กำจัดแมลงและสัตว์ที่อาจเป็นพาหะนำเชื้อโรค เรื่องอาหารการกินก็เช่นกันต้องสะอาด ปราศจากเชื้อโรค อาหารเหลือจากผู้ป่วยต้องได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธี

อาการของโรคติดต่อ ผู้ที่ได้รับเชื้อโรคโดยทั่วไปมักมีอาการเบื้องต้นที่สามารถสังเกตเห็นได้ดังนี้

1. มีไข้ ตัวร้อน รู้สึกหนาวสั่น
2. ปวดศีรษะ และปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตามตัว
3. รู้สึกเหนื่อยเพลีย ไม่มีแรง อ่อนแรง
4. ในบางรายอาจมีอาการอาเจียน
5. มีอาการเฉพาะโรคอื่นๆ เช่น เจ็บคอ ปวดท้อง ฯลฯ เป็นต้น

การป้องกันโรคติดต่อภายในครอบครัว

การป้องกันโรคติดต่อเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้นำของครอบครัว หลักในการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อนั้น อาจจำแนกได้เป็น

1. การป้องกันไม่ให้โรคได้ระบาดต่อไป

2. การเพิ่มความต้านทานให้แก่มนุษย์

3. ผลผลของการเจ็บป่วยให้น้อยลง ในกรณีที่มันได้ทำการป้องกันโรค

ทั้งสามประการถือว่าเป็นการป้องกันโรคและควบคุมโรคติดต่อ ซึ่งทุกคนที่เกี่ยวข้องต้องรีบดำเนินการ ส่วนในครอบครัวนั้น อาจเป็นการป้องกันขั้นต้นในระยะก่อนเกิดโรค เช่น การส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ การรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ การรักษาสุขอนามัยส่วนบุคคล การปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การระบายน้ำโสโครก และการใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การรักษาความสะอาดบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ การจัดให้มีน้ำดื่มน้ำใช้ เป็นต้น

การสร้างภูมิคุ้มกัน

ภูมิคุ้มกันเป็นสารอย่างหนึ่งที่ร่างกายสร้างขึ้นภายหลังจากที่ได้ป่วยด้วยโรคติดต่อชนิดหนึ่งชนิดใดมาแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง และไม่เป็นอันตรายไม่ตายไปเสียก่อน ร่างกายก็จะต่อสู้พิษหรือเชื้อที่เป็นสาเหตุของโรคชนิดนั้น โดยสร้างสารที่เราเรียกว่า ภูมิคุ้มกัน ขึ้นมาทำลายพิษหรือทำลายเชื้อโรค ทำให้อาการของโรคทุเลาลงและหายไปในที่สุด ภูมิคุ้มกันนี้เป็นสารที่มีไว้สำหรับทำลายเฉพาะโรคที่ทำให้เกิดสารนั้นขึ้น ละลายอยู่ในส่วนที่เป็นของเหลว หลังจากหายป่วยจะยังคงมีอยู่อีกนาน (ในบางโรคร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันไม่มากพอที่จะทำลายให้โรคหายไปได้ก็มี เช่น โรคเรื้อน วัณโรค เป็นต้น จึงมีอาการกำเริบของโรคต่อไปได้อีกเป็นเวลานานๆ)

การที่ร่างกายสามารถสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น หลังจากมีอาการป่วยเต็มที่อยู่ชั่วระยะหนึ่ง จนกระทั่งทำให้มีอาการทุเลาและหายป่วย เป็นการต่อสู้ที่ได้ผลดีของร่างกายอีกอย่างหนึ่ง

ทั้งหมดนี้เป็นความสามารถของร่างกายมนุษย์ ในการต่อสู้กับเชื้อของโรคติดต่อ โดยธรรมชาติ ยังมีความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันที่ควรนำมาอีก ดังนี้

1. ภูมิคุ้มกันที่ได้มาแต่กำเนิด (Inherited Immunity) เป็นภูมิคุ้มกันที่เด็กได้รับในขณะที่อยู่ในครรภ์หรือสูดนมมารดา ในขณะที่บุตรมีอายุไม่เกิน 6 เดือน มารดามีภูมิคุ้มกันอยู่ในสายเลือด จึงถ่ายทอดให้บุตรทางสายรก และน้ำนมแม่ เนื่องจากเป็นภูมิคุ้มกันที่ได้รับจากผู้อื่น จึงคงอยู่ในตัวเด็ก-ทารกไม่นาน ฉะนั้น ถ้าเด็กหย่านมหรือหลังอายุ 6 เดือนก็จะหมดไปจากร่างกายทารกในระยะเวลาอันสั้น แต่อย่างไรก็ดี ภูมิคุ้มกันแต่กำเนิดนี้ช่วยป้องกันไม่ให้เด็กอ่อนป่วยเป็นโรคหลายโรคได้เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน

ถ้าแม่ไม่มีภูมิคุ้มกันโรคหนึ่งโรคใดในสายเลือด เด็กอ่อนก็จะไม่ได้รับภูมิคุ้มกันสำหรับโรคนั้น ๆ ไปด้วย เช่น แม่ไม่เคยป่วยหรือรับการปลูกฝี ไม่มีภูมิคุ้มกันสำหรับฝีดาษ บุตรแรกเกิดนั้นก็จะมีภูมิคุ้มกันโรคฝีดาษด้วย

2. ภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นภายหลังเกิด (Acquired Immunity) เป็นภูมิคุ้มกันโรคที่ได้รับหรือเกิดขึ้นภายหลังเกิด มีหลายพวก

2.1 ภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นภายหลังจากหายป่วยด้วยโรคติดต่อ

2.2 ภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นภายหลังการฉีดวัคซีน (Vaccine) และทอกซอยด์ (Toxoid) วัคซีนและทอกซอยด์จะไปกระตุ้นร่างกายให้สร้างภูมิคุ้มกันขึ้น เหมือนกับผู้นั้นมีภูมิคุ้มกันเกิดขึ้นหลังจากหายป่วยด้วยโรคนั้น ๆ

วัคซีน เป็นสิ่งที่ได้จากการเอาเชื้อที่เป็นสาเหตุของโรคมารทำให้ตายหรืออ่อนกำลังลง หรือเป็นชนิดที่ไม่มีอันตรายต่อร่างกาย เมื่อนำมาปลูก ฉีด (บางชนิดกิน) สามารถกระตุ้นร่างกายให้เกิดภูมิคุ้มกันขึ้น

ทอกซอยด์ เป็นพิษเพียงบางส่วนของเชื้อที่เป็นสาเหตุของโรค ไม่ได้เอามาทั้งหมด เมื่อฉีดเข้าสู่ร่างกายก็จะกระตุ้นทำให้เกิดภูมิคุ้มกันแก่ร่างกายขึ้น

2.3 ภูมิคุ้มกันเกิดภายหลังฉีดเซรุ่ม (Serum) เซรุ่มเป็นสิ่งที่ได้จากการเอาโลหิตของผู้ที่เคยป่วยด้วยโรคนั้น หรือมีภูมิคุ้มกันสำหรับโรคนั้นอยู่แล้ว มาแยกเอาส่วนที่เป็นของแข็งออก คงเหลือแต่ส่วนที่เป็นของเหลว เรียกว่าเซรุ่ม มีสารที่เป็นภูมิคุ้มกันอยู่ในตัวให้แก่ร่างกายเวลาฉีด ไม่กระตุ้นร่างกาย

ข้อดีของวัคซีนหรือทอกซอยด์

1. กระตุ้นร่างกายให้สร้างภูมิคุ้มกันขึ้น
2. มีจำนวนมาก ไม่จำกัด
3. อยู่ในร่างกายได้เป็นเวลานาน

ข้อเสียของวัคซีนหรือทอกซอยด์

1. เมื่อฉีดแล้วเป็นเวลานานหลายวันจึงจะกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น
2. ภายหลังฉีดมักมีอาการป่วยเนื่องจากร่างกายมีปฏิกิริยาต้านวัคซีนหรือทอกซอยด์

ข้อดีของเซรุ่ม

1. ฉีดแล้วทำให้ร่างกายมีภูมิคุ้มกันเกิดขึ้นทันที
2. ไม่มีปฏิกิริยาอาการป่วยเหมือนวัคซีนและทอกซอยด์

ข้อเสียของเซรุ่ม

1. อยู่ในร่างกายชั่วคราวเวลาอันสั้น
2. มีจำนวนจำกัดตามจำนวนที่ฉีด
3. เป็นภูมิคุ้มกันที่ได้รับจากคนอื่น ร่างกายไม่ได้สร้างขึ้นเอง
4. อาจทำให้แพ้เซรุ่ม มีอาการช็อกถึงตายได้

ดังนั้น เราจะใช้เซรุ่มเมื่อเชื่อว่าผู้ที่เราจะฉีดให้มัน ได้รับเชื้อที่เป็นเหตุของโรคติดต่อเข้าไปแล้ว จะฉีดวัคซีนหรือทอกซอยด์ไม่ทันการ การให้เซรุ่มเข้าไปทันทีจะทำให้ระยะฟักตัวของโรคนั้นหายไป เกิดอาการขึ้นช้าไปอีก เมื่อให้เซรุ่มแล้วฉีดวัคซีนหรือทอกซอยด์ก็ตาม แต่ถ้าผู้มันยังไม่ได้รับเชื้อที่เป็นสาเหตุของโรคเข้าไป เรามีเวลาพอที่ฉีดวัคซีนหรือทอกซอยด์ไปกระตุ้นร่างกายให้เกิดสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น ป้องกันร่างกายไม่ให้เกิดโรคนั้น

อย่างไรก็ตาม หัวหน้าครอบครัวต้องสนใจและเอาใจใส่ต่อสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว โดยอาจต้องนำเด็กไปรับการให้ภูมิคุ้มกันโรคตามตารางดังนี้

ตารางที่ 8.1 เกณฑ์กำหนดการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคพื้นฐาน (พ.ศ. 2524)

อายุ	การให้ภูมิคุ้มกันโรค (การให้วัคซีน)
แรกเกิด - 1 เดือน	1. ฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค (BCG) (ดูหมายเหตุข้อ 1)
2 - 3 เดือน	1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (DTP) ครั้งที่ 1 (ดูหมายเหตุข้อ 2) 2. กินวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ (OPV) ครั้งที่ 1
4 - 5 เดือน	1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (DTP) ครั้งที่ 2 2. กินวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ (OPV) ครั้งที่ 2
6 - 7 เดือน	1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (DTP) ครั้งที่ 3 2. กินวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ (OPV) ครั้งที่ 3
1 1/2 - 2 ปี	1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (DTP) กระตุ้น 2. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอกระตุ้น

ตารางที่ 8.1 (ต่อ)

อายุ	การให้ภูมิคุ้มกันโรค (การให้วัคซีน)
4 - 7 เดือน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรนหรือวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก (DT) กระตุ้น (ดูหมายเหตุข้อ 3) 2. กินวัคซีนป้องกันวัณโรค (BCG) ช้ำ 3. ฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์ (ดูหมายเหตุข้อ 4)
11-14 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก (ต่อไปฉีดกระตุ้นทุก 10 ปี) 2. ฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์
หญิงมีครรภ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก 2 ครั้ง ห่างกันอย่างน้อย 1 เดือน (ดูหมายเหตุข้อ 5)

ที่มา : กองควบคุมโรคติดต่อ. 2524.

หมายเหตุ

1. วัคซีนป้องกันวัณโรค (BCG) ฉีดให้ได้ทุกอายุ ถ้ายังไม่เคยได้รับหรือได้รับแต่ไม่มีแผลเป็น
2. วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (DTP) เด็กที่มาหลังอายุ 2-3 เดือนก็ให้เริ่มฉีดวัคซีนได้ โดยฉีดให้อย่างน้อย 2 ครั้ง ห่างกัน 2 เดือน และกระตุ้นอีก 1 ครั้ง หลังฉีดครบชุดแล้ว 1 - 1/12 ปี
3. ในกลุ่มอายุ 4-7 ปี เด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก ไอกรน (DTP) เด็กอายุ 6 ปีขึ้นไปให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก (DT)
4. ฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์ แก่เด็กอายุ 2 ปีขึ้นไป ในห้องที่ที่มีโรคชุกชุม
5. เพื่อป้องกันบาดทะยักในเด็กเกิดใหม่ ให้ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักแก่หญิงมีครรภ์เข้ากล้ามเนื้อครั้งละ 0.5 มล. รวม 2 ครั้ง ห่างกันอย่างน้อยครั้งละ 1 เดือน โดยเริ่มฉีดครั้งที่ 1 ให้ในโอกาสแรกที่พบ จะเป็นระยะตั้งครรภ์เดือนไหนก็ได้ แต่ครั้งที่ 2 ควรฉีดก่อนครบกำหนดคลอด 1 เดือน หญิงมีครรภ์ที่เคยฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักครบชุดมาแล้วเกิน 3 ปี ให้ฉีดกระตุ้นอีก 1 ครั้ง ขนาด 0.5 มล. แต่ถ้าเคยฉีดครบชุดมาแล้วไม่เกิน 3 ปี ไม่ต้องฉีดกระตุ้น

ตารางที่ 8.2 กำหนดการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค สำหรับเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป ที่ยังไม่เคยได้รับวัคซีนใด ๆ มาก่อน

ครั้งที่	การให้ภูมิคุ้มกันโรค
1. ครั้งแรก	1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก (DT) ครั้งที่ 1 2. ฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค (BCG) ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไทฟอยด์
2. ห่างจากครั้งแรก 1 เดือน	ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไทฟอยด์
3. ห่างจากครั้งแรก 2 เดือน	ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก (DT) ครั้งที่ 2
4. ห่างจากครั้งแรก 1 ปี	ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก (DT) กระตุ้น
5. อายุประมาณ 11-14 ปี	1. ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก (ต่อไปฉีดกระตุ้นทุก 10 ปี) 2. ฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์

ที่มา : กองควบคุมโรคติดต่อ, 2524.

หมายเหตุ กำหนดการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคสำหรับเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไปนั้น ถ้าปรากฏว่าโรคโปลิโอพบมากในเด็กใด ในอนาคตอาจจะต้องพิจารณาให้วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ (OPV) เพิ่มเติมด้วย

พระราชบัญญัติโรคติดต่อและโรคติดต่อที่สำคัญบางโรค

โรคติดต่อที่ต้องแจ้งความมี 14 โรค คือ (อาศัยอำนาจตามมาตรา 5 และ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523 ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 18 ธันวาคม 2524)

1. อหิวาตกโรค
2. กาฬโรค
3. ไข้ทรพิษ
4. ไข้เหลือง
5. คอตีบ
6. โรคบาดทะยักในเด็กเกิดใหม่
7. โปลิโอ
8. ไข้สมองอักเสบ
9. โรคพิษสุนัขบ้า

10. ไข้รากสาดใหญ่
11. แอนแทรกซ์
12. โรคทริคิโนซิส
13. ไข้กาฬหลังแอ่น
14. โรคกุดทะราดระยะติดต่อกัน

กฎหมายอนามัยระหว่างชาติ

องค์การอนามัยโลกได้กำหนดกฎอนามัยเกี่ยวกับโรคติดต่อ เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2524 ไว้ดังนี้

โรคติดต่ออันตรายระหว่างชาติ (ถือเป็นโรคติดต่ออันตราย ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ชื่อโรคติดต่ออันตราย ประกาศ ณ วันที่ 18 ธันวาคม 2524)

1. อหิวาตกโรค
2. กาฬโรค (ปัจจุบันไม่พบในประเทศไทย)
3. ไข้ทรพิษ (ปัจจุบันไม่พบในประเทศไทย)
4. ไข้เหลือง

ทุกประเทศที่มีโรคเหล่านี้เกิดขึ้น จะต้องรีบรายงานองค์การอนามัยโลกโดยทันที โรคที่อยู่ภายใต้การเฝ้าระวังขององค์การอนามัยโลก

1. ไข้กลับซ้ำ (ชนิดเหาเป็นพาหะ)
2. ไข้รากสาดใหญ่ (ไทฟัส)
3. โปลิโอมัยเอไลติส หรือไขสันหลังอักเสบ
4. ไข้มาลาเรีย
5. ไข้หวัดใหญ่

ประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องชื่อโรคติดต่อและอาการที่สำคัญ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเห็นควรประกาศชื่อโรคติดต่อและอาการสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

1. กาฬโรค อาการของโรคจะเป็นไข้ตัวร้อนจัดอยู่เรื่อย ถ้าเป็นชนิดต่อมบวมค่อมที่ขาหนีบ ที่รักแร้หรือที่ขากรรไกรบวมและปวด ถ้าเป็นชนิดต่อมไม่บวม มีจุดห้อเลือด

ตามตัว ถ้าเป็นชนิดปอคบวมจะมีอาการไอ มีโลหิตเจือในเสมหะ นอกจากนี้อาจมีอาการอื่นประกอบ คือ สัมเจ็บทันที เพื่อไม่มากก็น้อย ตามแดง

2. อหิวาตกโรค จะมีอาการอาเจียนและลงท้องมาก โดยไม่มีใครมีอาการปวดบ่งหรือปวดท้องหนัก อุจจาระมีลักษณะคล้ายน้ำขาวขำ ต่อมาจะมีตะคริวตามแขนขา กระจายน้ำจืด ชักเบา ผิวหนังซีดเขียว ตาโหล

3. ไข้ทรพิษ จะมีอาการเป็นไข้หนาวสั่น ปวดศีรษะและหลัง ประมาณวันที่ 3 มีผื่น มักจะขึ้นตามหน้า แล้วขึ้นตามซอกมือและตัว ในระยะนี้ไข้และความเจ็บปวดสงบชั่วคราว แล้วกลับเป็นไข้สูงขึ้นอีก ผื่นที่เกิดขึ้นนั้นกลายเป็นตุ่มโปนมีน้ำเหลืองขัง แล้วกลายเป็นหนอง แล้วยอดของตุ่มนั้นเหี่ยวและมีสีดำ

4. ไข้กาฬหลังแอ่น อาการของโรคจะหนาวสั่นและอาเจียน ตัวร้อนและปวดศีรษะมาก คอแข็งและปวด ศีรษะหงายขึ้นกระดูก หลังแอ่น เพื่อ สติเฟื่องเพื่อนมาก อาจมีผื่นหรือจำตามตัวมีอาการไม่รู้สึกตัว

5. ไข้เหลืองจะมีอาการหนาวสั่น ปวดศีรษะบริเวณหน้าผากมาก ตัวร้อนจัด อาเจียนเป็นโลหิต ปวดที่ลิ้นปี่ ในราววันที่ 3 อาการจะสงบลงชั่วคราว คงอยู่ระหว่าง 1-3 วัน แล้วอาการกลับหนักขึ้นอีก คือมีไข้สูงเรื้อรัง มีอาเจียนและผื่นผื่นเหลือง อาเจียนเกิดขึ้นอีกเป็นโลหิตสีดำ ปัสสาวะน้อย บางครั้งอาจมีเลือดปนออกมากับปัสสาวะ และอ่อนเพลียมาก

6. คอติบ มีอาการเป็นไข้ เจ็บในคอ บางครั้งจะมีอาการบวมแดง อีกเสบรอบ ๆ คอ ในลำคออาจจะมีแผ่นเนื้อเยื่อสีเทา ทำให้หายใจลำบาก มีอาการหอบ หน้าเขียว หรือมีอาการของกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ จนถึงแก่กรรมอย่างกะทันหันได้

7. ไกกรน มีอาการจากน้อยแล้วค่อย ๆ มากขึ้น ภายใน 1-2 สัปดาห์ โดยจะมีอาการไอค่อน ๆ มากขึ้น จนกระทั่งไออย่างหนัก จนตัวงอ จะมีระยะเวลาของโรคนี้ประมาณ 1-3 เดือน

8. โรคบาดทะยัก มีอาการเกร็งและกระตุกของกล้ามเนื้อบริเวณขากรรไกร บริเวณคอ บริเวณลำตัว โดยเฉพาะเมื่อได้รับการกระตุ้นจากเสียงและแสง

9. โปลิโอ มีอาการไข้สูง ปวดศีรษะ มีอาการผิดปกติในระบบทางเดินอาหาร ปวดกล้ามเนื้อ เจ็บต้นคอและบริเวณหลัง อาจมีอัมพาตร่วมด้วยก็ได้ ตำแหน่งที่พบบ่อยที่บริเวณขาข้างใดข้างหนึ่ง โดยเป็นอัมพาตชนิดอ่อนเปื่อย

10. ไข้หัด มีอาการใช้น้ำมาก่อน ต่อมาเยื่อหุ้มตาอักเสบ มีอาการคล้ายเป็นหวัด หลอดลมอักเสบ และมีจุดสีแดงที่เยื่อหุ้มแก้ม หลังจากมีไข้ประมาณ 3-7 วัน จะมีผื่นปรากฏที่บริเวณหน้า ต่อมาผื่นจะปรากฏทั้งตัว แล้วอยู่นาน 4-6 วัน จะหลุดออกไป

11. ไข้หัดเยอรมัน มีไข้ต่ำ ๆ อยู่ประมาณ 1-5 วัน ปวดศีรษะ ครั่นเนื้อครั่นตัว คล้ายเป็นหวัดอย่างอ่อน เยื่อหุ้มตาอักเสบ ต่อมน้ำเหลืองบริเวณศีรษะหลังใบหูหรือบริเวณท้ายทอยโตและกดเจ็บ มีผื่นขึ้นตามร่างกายคล้ายผด คล้ายไข้หวัด ลักษณะสำคัญคือ ถ้าเกิดขึ้นขณะตั้งครรภ์ จะทำให้ทารกที่เกิดมาอาจมีอาการพิการแต่กำเนิดได้

12. โรคคางทูม เกิดมีอาการไข้ บวมและปวดบริเวณต่อมน้ำลาย เป็นต่อมน้ำลายใต้ลิ้น ต่อมน้ำลายใต้โหนกแก้มข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้าง ในผู้ป่วยเพศชาย จะมีอาการอักเสบของลูกอัณฑะ ในผู้ป่วยเพศหญิงจะมีอาการอักเสบของรังไข่ได้

13. ไข้สุกใส มีอาการไข้ต่าง ๆ ไม่สบายตามร่างกายเล็กน้อย ต่อมาประมาณ 2-3 ชั่วโมง จะมีตุ่มนูนแดงเล็กน้อยปรากฏที่ผิวหนัง ตุ่มนี้จะกลายเป็นตุ่มใส ภายใน 3-4 วัน แล้วจะตกสะเก็ด ตุ่มจะปรากฏตามร่างกายในร่มผ้ามากกว่าส่วนอื่นๆ และอาจจะพบได้ที่หนังศีรษะ ซอกรักแร้ เยื่อปาก ในคอ และเยื่อหุ้มตา ตุ่มเหล่านี้จะปรากฏเป็นชนิดต่าง ๆ กันในระยะเวลาเดียวกัน

14. ไข้หวัดใหญ่ มีอาการไข้ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ และอ่อนเพลียมาก เจ็บคอ ต่อมาจะเริ่มมีอาการไอมากขึ้นในตอนหลัง ปกติมักจะหายเองได้ ภายใน 2-7 วัน

15. ไข้สมองอักเสบ ไข้มีสูงขึ้น ปวดศีรษะมาก หมคสติ กล้ามเนื้อแข็งเกร็งชัก อาจมีอาการอัมพาตหรือพิการทางสมองได้

16. ไข้เลือดออก อาการของโรคจะมีไข้ขึ้นสูง อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร ซึม มีผื่นจุดแดง คล้ายขุยก็คบริเวณผิวหนัง แขน ขา ลำตัว อาจมีอาเจียนเป็นโลหิตเก่า หรือถ่ายอุจจาระสีดำ หรืออาจมีอาการถึงช็อคและถึงแก่กรรมได้

17. โรคพิษสุนัขบ้า อาการสำคัญได้แก่ คันบริเวณที่ถูกสุนัขหรือสัตว์อื่นกัด รู้สึกผวาเมื่อถูกลม ปวดศีรษะ เป็นไข้ กลืนอาหารและน้ำลำบาก มีอาการชักกระตุก และมีการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อ ระบบกลืน ทำให้ผู้ป่วยมีอาการกลืนน้ำ ต่อมาเพื่อคลั่ง และหมคสติถึงแก่กรรมจากระบบหายใจล้มเหลว

18. โรคตับอักเสบ มีอาการผิดปกติของการทำงานของตับ ซึ่งมักจะทำให้เกิดมีตาเหลืองเกิดขึ้น อาการของโรคขึ้นอยู่กับชนิดของไวรัส ซึ่งจะมีอาการต่างกันออกไป แต่

ส่วนมากผู้ป่วยมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน เบื่ออาหาร มีอาการแน่นท้อง ตาเหลืองในที่สุด อาการตาเหลืองอาจจะพบได้น้อยหรือไม่พบในบางราย

19. โรคตาแดงจากไวรัส เริ่มมีอาการปวดตากล้ากับมีผงเข้าตา ประมาณ 1-2 วัน เปลือกตาจะบวม เมื่อตาจะแดง มีขี้ตาและมีเลือดออกได้เยื่อตา โดยเริ่มที่บริเวณหัวตาก่อน ค่อมน้ำเหลืองบริเวณใบหูจะโต บางครั้งจะมีอาการคล้ายไข้หวัด อาการของโรคจะดีขึ้นเองภายใน 1-2 สัปดาห์

20. อาหารเป็นพิษ อาการจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยจะมีผู้ป่วยเกิดขึ้นคราวละมาก ๆ และเกิดขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกันในกลุ่มผู้บริโภคอาหารชุดเดียวกัน โดยจะมีอาการในระบบทางเดินอาหารอย่างชัดเจน เช่น คลื่นไส้ อาเจียนและมีอาการถ่ายเหลวร่วมด้วย

21. โรคบิดแบซิลลารี อาการถ่ายเหลว มีไข้ อาเจียน ปวดท้อง ปวดเบ่ง ขณะถ่ายอุจจาระในกรณีที่มีอาการมากขึ้น จะมีถ่ายอุจจาระเป็นมูก เป็นเลือดด้วย

22. โรคบิดอมีบา มีอาการ ไข้ หนาวสั่น ถ่ายเป็นมูก เป็นเลือด ในกรณีที่มีอาการไม่มาก ผู้ป่วยมีอาการเพียงปวดท้อง สลับการถ่ายเหลวบางครั้ง ในกรณีที่มีอาการมากขึ้นอาจมีการแพร่กระจายของเชื้อดังกล่าวไปยังอวัยวะอื่น ๆ เช่น ตับ ปอด หรือสมองได้

23. ไข้รากสาดน้อย มีอาการไข้ติดกันหลายวัน ปวดศีรษะ ปวดตามตัว เบื่ออาหาร ท้องผูก ชีพจรช้า และอาจมีจุดสีชมพูบริเวณลำตัว อาการของโรคอาจจะมีน้อยหรือไม่ชัดเจนก็ได้ ในรายที่มีอาการมาก อาจจะมีเลือดออกจากรากไม้เล็ก หรือมีการทะลุขึ้น

24. ไข้รากสาดเทียม ลักษณะของโรคมักจะมีอาการรวดเร็ว มีไข้ตลอดเวลา น้ามโต พบมีจุดสีชมพูตามตัว ถ่ายอุจจาระเหลว ลักษณะอาการของโรคจะรุนแรงน้อยกว่าไข้รากสาดน้อย

25. ไข้รากสาดใหญ่ มีอาการปวดศีรษะ หนาวสั่น อ่อนเพลีย มีไข้ และปวดศีรษะอาจมีผื่นขึ้นได้ในวันที่ 5-6 ขึ้นกับความรุนแรงของโรคในบางรายอาการต่าง ๆ อาจหายเองในสัปดาห์ที่ 2 โรคนี้อาจเกิดระบาดลูกตามได้

26. สตรีทโทฟัส มีอาการเริ่มจากแผลบริเวณที่ไรกัด โดยจะมีลักษณะบวมลงไปเหมือนรอยบุหรี่ แล้วตามมาด้วยอาการไข้ ปวดศีรษะ เหงื่อออกตาแดง ค่อมน้ำเหลืองโต ในสัปดาห์แรกจะมีผื่นแดงตามบริเวณลำตัว ถูกตามทีบริเวณแขน ขา แล้วจะหายไปภายในภายหลัง 2-3 วัน

27. มูรินไทฟัส ลักษณะอาการป่วยเหมือนกับไข้รากสาดใหญ่ ยกเว้นแต่อาการ ไข้จะรุนแรงน้อยกว่า

28. วัณโรค เป็นโรคติดเชื้อชนิดเรื้อรัง มีอาการไอ อ่อนเพลีย มีไข้ต่ำ ๆ ร่างกาย ผอมลง เสียเหงา และไอเป็นเลือด อาจเป็นวัณโรคที่ปอด ที่เยื่อหุ้มสมอง หรือวัณโรคได้

29. โรคเรื้อน เป็นโรคติดต่อเรื้อรังที่มีอาการผิวหนังเป็นวงดำ สีขาว หรือสีแดง เป็นแผ่นแดงหนา เป็นตุ่มคันหรือแผ่น ซึ่งขา ขยิกไม่เจ็บ เหงื่อไม่ออก และขนร่วง

30. ไข้จับสั่น อาการของโรคประกอบไปด้วยไข้ หนาวสั่น เหงื่อออกมาก ปวดศีรษะ ตาเหลือง ซีดหรือหมดสติได้ บางครั้งอาจมีความผิดปกติทางระบบประสาท ระยะของไข้จะขึ้นอยู่กับเชื้อแต่ละชนิด กล่าวคือ อาจมีไข้ทุกวัน ทุก 2 วัน หรือทุก 3 วันก็ได้

31. แอนแทรกซ์ มีอาการบริเวณผิวหนัง แต่อาจพบมีอาการในระบบทางเดินอาหาร ทางเดินหายใจได้ อาการทางผิวหนังมักจะมีอาการคันก่อน แล้วจะมีแผลอาจจะบวมหรือมีตุ่มเล็กเกิดขึ้นโดยรอบแผลได้ ปกติแผลจะไม่ปวด นอกจากจะมีอาการแทรกซ้อน

32. โรคทริคิโนซิส มีอาการแตกต่างกันไป เช่นมีอาการบวมบริเวณเปลือกตาบน ในวันที่ 10-11 อาจมีเลือดออกใต้หนังตา ได้เล็บ หรือได้จอร์บภาพในตา จะมีอาการปวดผิวหนังและหลังแล้วอาการอื่น ๆ เช่น ถ่ายอุจจาระเหลว มีไข้ อ่อนเพลียมักมีร่วมด้วยกรณีที่มีอาการแทรกซ้อนในระบบทางเดินหายใจ ระบบประสาท และอาจมีผลต่อหัวใจถึงแก่กรรมได้

33. โรคคุดทะราด เป็นแผลลักษณะคล้ายดอกกะหล่ำ มักเป็นที่ฝ่ามือและฝ่าเท้า ปลดขี้ทิ้งไว้แผลนี้จะหายไปเอง แล้วกลับมาเป็นขึ้นใหม่ และจะทำลายกระดูกอ่อน ทำให้แตกเป็นแผล มีน้ำเหลืองไหลเยิ้ม

34. โรคเลปโตสไปโรจิต มีไข้ ปวดศีรษะ หนาวสั่น ปวดเมื่อยตามร่างกายมาก อาเจียน ปวดกล้ามเนื้อและตาอักเสบ บางครั้งมีอาการเยื่อหุ้มสมองอักเสบ ดีซ่าน โลหิตจาง และมีเลือดออกตามเยื่อหุ้มและผิวหนัง อาจจะมีผื่นเกิดขึ้น อาการเหล่านี้จะปรากฏอยู่เป็นเวลา 2-3 วัน ถึง 3 สัปดาห์ เมื่อหายแล้วอาจกลับเป็นใหม่ได้อีก

35. ซิฟิลิส จะมีอาการที่สำคัญดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นแผลริมแข็ง ส่วนใหญ่มักเป็นที่อวัยวะสืบพันธุ์ มักมีแผลเดียว แผลอาจหายได้เอง ไม่เจ็บ ค่อมน้ำเหลืองที่ขาหนีบอาจจะโตด้วย แต่ไม่เจ็บปวด เกิดภายหลังรับเชื้อประมาณ 10-90 วัน

ระยะที่ 2 มีผื่นขึ้นตามตัว และบริเวณฝ่ามือ ฝ่าเท้า ไม่คัน อาจมีไข้ ปวดศีรษะ ปวดตามข้อ ผมหรือขนที่ร่วง ค่อมน้ำเหลืองบริเวณขาหนีบ หลังหูและข้อศอกโต อาจเจ็บเล็กน้อย อาการเหล่านี้จะเกิดหลังระยะที่ 1 ประมาณ 4-6 สัปดาห์

ระยะที่ 3 เชื้อเข้าไปทำลายอวัยวะภายในที่สำคัญ ทำให้เกิดความพิการได้ เช่น เส้นเลือดใหญ่โป่งพอง หัวใจพิการ มีอาการทางจิต ประสาท มีแผลเรื้อรังที่อวัยวะต่าง ๆ กระดูกผุกร่อน อาการเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายหลังได้รับเชื้อแล้วประมาณ 5-20 ปี

36. หนองใน

อาการสำคัญในชาย ถ่ายปัสสาวะบ่อย แสบ ขัดเบา มีหนองในท่อปัสสาวะ บางครั้งมีเลือดปนออกมากับปัสสาวะ ถ้าเป็นมากถูกอั้นจะบวมโตและเจ็บมาก

อาการสำคัญในหญิง ถ่ายปัสสาวะบ่อย แสบ ขัดเบา มีหนองไหลทางช่องคลอดและท่อปัสสาวะ ถ้าเป็นมากปีกมดลูกจะอักเสบ ทำให้ปวดท้อง มีเลือดออกนอกกระเพาะเวลาประจำเดือน

37. หนองในเทียม อาการที่สำคัญมีดังนี้คือ ปัสสาวะแสบ ท่อปัสสาวะอักเสบ อาจมีหนองใสหรือขุ่นไหลซึมออกมา ในสตรีจะมีตกขาวมากกว่าปกติ

38. กามโรคของค่อมและท่อน้ำเหลือง อาการที่สำคัญดังนี้คือ เป็นแผลขนาดเล็กที่อวัยวะสืบพันธุ์ แผลอาจจะหายไปเอง ค่อมที่ขาหนีบจะบวมโตเป็นก้อนแข็งและเจ็บปวดมาก ที่เรียกว่าฝีมะม่วง ถ้าไม่ได้รับการรักษา ฝีมะม่วงจะแตกเป็นรู ๆ ในระยะหลังถ้าใส่ใหญ่ตอนล่างสุดจะอักเสบและตีบตันได้

39. แผลกามโรคเรื้อรังที่ขาหนีบ อาการที่สำคัญมีดังนี้คือ เป็นแผลเรื้อรัง แดงลึก เลือดออกง่ายที่อวัยวะสืบพันธุ์ และบริเวณใกล้เคียง บริเวณรอบ ๆ ทวารหนัก และที่ขาหนีบปล่อยทิ้งจะถูกกลามมากยิ่งขึ้น

40. แผลริมอ่อน อาการที่สำคัญมีดังนี้คือ เป็นแผลริมอ่อนที่อวัยวะสืบพันธุ์ มักมีหลายแผล ขอบไม่เรียบ ก้นแผลลึก เจ็บและเลือดออกง่าย ถ้าไม่ได้รับการรักษาต่อมขาหนีบจะบวมโต เจ็บปวดมาก กลายเป็นฝี เรียกว่าฝีมะม่วง ค่อมฝีจะแตกออกเป็นแผลใหญ่

41. โรคไขกักลับซ้ำ มีอาการไข้ 2-3 วันแล้วหยุดไป 3-4 วัน กลับมีไข้อีก 2-3 วัน สลับกันเช่นนี้เรื่อยไป ไข่นี้จะกลับไปกลับมาหลายครั้ง และจะมีผื่นขึ้นทั่วร่างกายด้วย

42. โรคอุจจาระร่วง ถ่ายอุจจาระเหลวเป็นน้ำบ่อย ๆ ครั้งกว่าปกติ (วันละ 3 ครั้งขึ้นไป) อาจมีตะคริวที่หน้าท้อง หายใจหอบ อ่อนเพลีย มีเสียงแหบ คาโหล ผิวหนังเหี่ยวย่น อาจมีไข้ร่วมด้วย

43. โรคแผลเรื้อรัง (แผลปากหมู) มีอาการเป็นตุ่มพองที่บริเวณผิวหนัง บริเวณขาและเท้า ต่อมาแตกออกเป็นแผลมีขอบนูนตรงกลางไว้ มีหนอง มีอาการเจ็บและคัน อาจมีอาการบวมบริเวณไข้คันด้วย มักเป็นอยู่นาน 1-3 เดือน

44. โรคเท้าช้าง มีอาการใช้น้ำมาก่อน มีต่อมน้ำเหลืองโต เส้นน้ำเหลืองของแขนขาอักเสบ หรืออาจกลายเป็นฝิ่นที่สุด บางครั้งเกิดการอุดตันของทางเดินน้ำเหลือง โดยจะมีอาการซ้ำๆ อยู่เป็นเวลานาน จนทำให้เกิดถุงน้ำ แขน ขา อวัยวะเพศ หรือเต้านมโต หรือปีศาจงู้นคล้ายนม

โรคติดต่อที่พบบ่อยในเด็กวัยทารกและเด็กวัยก่อนเรียน

โรคติดต่อที่เกิดขึ้นกับเด็กวัยทารกและเด็กวัยก่อนเรียนเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยและการตายสูงซึ่งเป็นปัญหาด้านหนึ่งของงานอนามัยแม่และเด็ก ในแต่ละครอบครัวมีสมาชิกในครอบครัวต่างวัยและต่างเพศ โรคย่อมเกิดได้กับทุกเพศและวัย ถ้าขาดการดูแลเอาใจใส่เรื่องสุขภาพอนามัย

จากสถิติสาธารณสุขปี 2521 ในด้านสุขภาพทางกายพบว่า เด็กอายุแรกเกิดถึง 1 ปี อัตราการตายร้อยละ 12.5 ของการตายทุกกลุ่มอายุ โรคติดต่อที่เกิดกับเด็กวัยทารกและเด็กก่อนวัยเรียนได้แก่ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบทางเดินอาหาร ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดคนในแต่ละโรคต่อไป

โรคติดต่อที่พบบ่อยในเด็กวัยทารกและวัยก่อนเรียน ได้แก่

1. โรคบาดทะยัก (Tetanus)
2. โรคตาอักเสบ (Conjunctivities)
3. โรคหลอดลมอักเสบ (Bronchitis)
4. โรคไข้หวัด (Common Cold)
5. โรคไข้หวัดใหญ่ (Influenza)
6. โรคปอดบวม (Pneumonia)
7. โรคหัด (Measles)
8. โรคไอกรน (Whooping Cough)

9. โรคไขคอตีบ (Diphtheria)
10. โรคไข้เลือดออก (Denque Haemorrhagic)
11. โรคอุจจาระร่วง (Diarrhoea)
12. โรคสุกใส (Chicken Pox)

บาดทะยัก (Tetanus)

เชื้อบาดทะยักเป็นแบคทีเรียชนิดหนึ่ง เข้าสู่ร่างกายทางบาดแผลเป็นส่วนใหญ่ สปอร์ของเชื้อบาดทะยักมีความทนทานมาก อาจมีชีวิตอยู่ตามฝุ่นละอองเป็นเดือน ในเด็กแรกเกิดเชื้อบาดทะยักเข้าสู่ร่างกายโดยทางสะดือที่ได้รับการดูแลที่ไม่ถูกต้อง เช่น การตัดสายสะดือด้วยไม้ไผ่ หรือมีคที่ไม่ได้ทำการฆ่าเชื้อ

อาการ เด็กแรกเกิดที่ได้รับเชื้อจะมีอาการเมื่ออายุได้ 3-10 วัน โดยเด็กจะไม่ดูดนม อ้าปากไม่ขึ้น ร้องกวนมาก ต่อมาจะมีอาการเกร็งและชัก หน้ามีรอยแสบระยิม มีเสมหะมาก ปอดอักเสบ การเกร็งชักเป็นเวลานานจะทำให้เด็กขาดออกซิเจนได้

การรักษา ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด โดยแพทย์จะให้การรักษาตามอาการ

การป้องกัน อัตราการตายในเด็กแรกเกิดสูงมากถึงร้อยละ 50-60 การป้องกันที่ดีที่สุดคือ หญิงมีครรภ์ที่ไม่เคยมีประวัติได้รับการฉีดวัคซีนมาก่อน ควรได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก 2 ครั้ง ห่างกันอย่างน้อย 1 เดือน และเข็มสุดท้ายควรให้ก่อนคลอด การให้วัคซีนกับหญิงตั้งครรภ์จะสามารถป้องกันบาดทะยักในเด็กแรกเกิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรคตาอักเสบ (Conjunctivitis)

โรคนี้นพบบ่อยในเด็กแรกเกิดและเด็กทารก สาเหตุเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ไวรัส เป็นต้น ในเด็กแรกเกิดการอักเสบของตาเกิดจากสาเหตุหลายอย่างเช่น

ตาอักเสบจากเชื้อแบคทีเรีย จะมีอาการบวมแดง เคืองตา และมีขี้ตามากเป็นสีเหลือง รักษาด้วยการประคบด้วยน้ำอุ่น และหยอดตาด้วยยาปฏิชีวนะตามแพทย์สั่ง

ตาอักเสบจากเชื้อไวรัส พบบ่อยร่วมกับอาการของโรคไวรัสของระบบหายใจ ตาแดงน้ำตาไหลมาก เปลือกตาด้านล่างจะเป็นตุ่มเล็ก ๆ

ตาอักเสบที่เกิดจากการหยอดตาด้วยสารที่ไร้หยอดตา คือ จิลเวอร์ไนเครท ทารกจะมีตาอักเสบบวมแดง ภายใน 12-24 ชั่วโมงและหายไปใน 2 วัน

ตาอักเสบที่สำคัญที่สุดคือ การติดเชื้อหนองใน ซึ่งคิดจากมารดาขณะคลอดหลังจากที่กตัว 2-5 วัน โดยตาจะแดงและมีน้ำเหลืองไหลออกมาใน 24 ชั่วโมง ต่อมากลายเป็นหนองขึ้น ตาบวมมากจนลืมไม่ขึ้น

การรักษา ตาอักเสบที่เกิดจากเชื้อหนองใน ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์โดยด่วน เพราะถ้าละเลยโรคจะถูกตามทำให้เกิดแผลที่ตาดำ และทำให้ตาบอดได้

โรคหลอดลมอักเสบ (Bronchitis)

หลอดลมอักเสบเป็นการอักเสบของเยื่อหุ้มหลอดลม ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหลอดลมฝอยมักพบในเด็กเล็กและมีปัญหา

สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อของทางเดินหายใจส่วนบน กล่าวคือ เมื่อเป็นหวัดหรือเจ็บคอ ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันทางโรคเด็กลดลง จะเกิดโรคแทรกซ้อนโดยการติดเชื้อแบคทีเรียหรือไวรัสจะทำให้เด็กหายใจลำบาก

อาการ จะเริ่มโดยการไอแห้ง ๆ หลังจากนั้น 1-2 วัน จะมีเสมหะสีเขียวหรือเหลือง หายใจเร็วกว่า 40 ครั้ง/นาที หายใจมีเสียงหวีด ไอจนอาเจียนริมฝีปากเขียวเนื่องจากขาดออกซิเจน

การรักษา

1. ควรวัดไข้ทุก 4 ชั่วโมง และลดอาการไอด้วยการเช็ดตัวถ้ามีไข้สูง
2. ถ้าไอมากต้องดูว่าไอมีเสมหะออกมาหรือไม่ หรือไอมีเสียงเสมหะด้วยหรือไม่ ถ้ามีเสมหะพยายามให้อาหารให้เสมหะออกมา ถ้าถูกเส็กควรเรียนรู้วิธีเคาะปอด โดยให้นอนคว่ำบนตักและคบหลังเบา ๆ
3. ให้ดื่มน้ำให้มากเพื่อช่วยละลายเสมหะที่เหนียว การให้ยาระงับอาการไอต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์

โรคไข้หวัด (Common Cold)

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส โดยจะเข้าสู่ร่างกายทางจมูกและคอ

อาการ จะมีอาการจาม คัดจมูก น้ำมูกไหล เด็กจะร้องอแงอาจมีอาการไข้ร่วมด้วย

- #### การรักษา
1. ควรให้นอนพักมาก ๆ ถ้ามีไข้ควรเช็ดตัวและกินยาลดไข้ตามแพทย์สั่ง
  2. สังเกตน้ำมูกว่าเป็นน้ำมูกใสหรือข้น ถ้ามีน้ำมูกข้นอาจกลายเป็นหวัดติดเชื้อ

โรคไข้หวัดใหญ่ (Influenza)

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส คล้ายกับโรคหวัดธรรมดา

อาการ จะมีไข้ ไอ เจ็บคอ มีอาการหนาวและปวดเมื่อยตามร่างกาย อ่อนเพลียไม่มีแรง อาการเหล่านี้จะดีขึ้นถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อน โรคแทรกซ้อนดังกล่าวคือ โรคปอดบวม และหลอดลมอักเสบ

การรักษา

1. ควรพักผ่อนให้มีร่างกายทุก 4 ชั่วโมงเพราะอาจมีไข้สูงและทำให้เด็กช้ำได้
2. ให้ยาตามแพทย์สั่งเพื่อลดไข้และบรรเทาอาการปวดเมื่อย
3. ควรให้ดื่มน้ำมาก ๆ และนอนพักผ่อน

โรคปอดบวม (Pneumonia)

โรคปอดบวมเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญ พบว่าเป็นโรคแทรกซ้อนของการติดเชื้อของทางเดินหายใจส่วนบน เป็นในปอดเอง เชื้อที่เป็นสาเหตุของปอดบวมที่สำคัญคือไวรัส และแบคทีเรีย

อาการ อาการจะประกอบไปด้วย มีไข้ ไอ หอบ อาการนำมาก่อนคือ อาการหวัด จากนั้นจะมีไข้สูงและไอมาก หายใจเร็วและตื้น หายใจลำบากมาก จุกบานและหอบ ถ้ารักษาไม่ถูกต้องเด็กจะเข้าสู่ภาวะหายใจวาย ซึ่งได้แก่ อาการซิค เขียว หายใจหอบ หัวใจเต้นเร็ว และตายในที่สุด

การรักษา

1. คอยสังเกตอาการไอเพราะอาจทำให้หายใจลำบาก
2. พยายามดื่มน้ำมากๆ เพื่อป้องกันการขาดน้ำเนื่องจากมีไข้
3. ให้กินยาตามแพทย์สั่งและตรงเวลา
4. ถ้าไอมากจนหอบ เขียว ควรได้รับการให้ออกซิเจน

โรคหัด (Measles)

หัดเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งที่เข้าสู่ร่างกายโดยทางหายใจ หลังจากฟักตัวประมาณ 10-12 วัน เป็นโรคที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว

อาการ เด็กจะเริ่มมีอาการตัวร้อนร่วมกับอาการไอ น้ำมูกไหล มีไข้สูง มีอาการเกืองตา ไม่สู้แสง ตาแดง หลังจากอาการต่างๆ เหล่านี้ จะพบจุดขาวในกระพุ้งแก้ม จุดขาวนี้

เรียกว่า คอปลิค สปอต (Koplik's spot) บริเวณลำคอและทอนซิลและแดงมากกว่าปกติ หลัง จากเกิดจุดขาวในปากประมาณ 2 วัน ผื่นหัดจะเริ่มออกที่บริเวณหน้า แก้ม คอ ตัว แขน ขา ภายใน 3 วัน ผื่นก็จะขึ้นหนาที่มากที่สุดที่ลำตัวและหลัง เมื่อผื่นขึ้นเต็มตัวไข้จะลดลง อาการต่าง ๆ จะเริ่มดีขึ้นจะมีสีคล้ำลงและจางไป ผิวหนังแห้งและลอกเป็นแห่ง ๆ อาการน้ำ มูกไหลจะหายไป แต่อาการไอยังคงมีอยู่บ้าง ในระยะนี้ควรระวังโรคแทรกซ้อน

การรักษา

1. ควรดูแลเรื่องอาหารเพราะเด็กที่เป็นโรคหัดจะเจ็บคอและปากควรให้กิน อาหารอ่อนรสไม่จัด เช่น น้ำหวาน ข้าวต้มหรือโจ๊ก นม เป็นต้น

2. ควรดื่มน้ำมาก ๆ และให้วิตามินเสริมโดยเฉพาะในเด็กที่ตัวเล็กกว่าเกณฑ์

3. ให้ยาตามแพทย์สั่งอย่างตรงเวลา

การป้องกัน สามารถฉีดวัคซีนป้องกันได้ วัคซีนป้องกันหัดเป็นวัคซีนที่มี ประสิทธิภาพสูง ราคาไม่แพง และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ยาวนานด้วยการฉีดเพียงครั้งเดียว

โรคไอกรน (Whooping Cough)

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชื่อ บอร์เตเทลลา เพอทัสซิส (Bordetella Pertussia) โรคจะมีความรุนแรงมากถ้าเป็นในเด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี ติดต่อกันทางหายใจ

อาการ เริ่มจากอาการไข้หวัดธรรมดา คือน้ำมูกไหล ไอ และไข้ต่ำ เป็นอยู่ ประมาณ 10 วัน และจะเริ่มไอ ไอถี่ขึ้นเรื่อย ๆ ไอมากในตอนกลางคืนและไอตลอดเวลา วัน หลายสิบครั้ง ลักษณะอาการไอเด็กจะมีอาการหน้าแดง ตัวงอ เสมหะเหนียว และมีเสียงไอ กรน ในเด็กเล็กมักจะไม่ค่อยได้ยินเสียง เด็กจะมีเหงื่อออกและอ่อนเพลียหลังอาการไอแต่ละ ครั้ง อาจมีโรคแทรกซ้อนตามมาคือ ปอดบวม ปอดแฟบ เลือดออกที่ในตาขาว

การรักษา

1. ให้อาหารอ่อน ๆ ให้ดื่มน้ำมาก ๆ

2. ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์เพราะอาการที่สำคัญคือ ไอ เสมหะเหนียว อาจมีอาการชักตามมาได้ถ้าไอมากแล้วหายใจไม่ทัน

การป้องกัน เด็กทุกคนควรได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไอกรนตั้งแต่เกิด ซึ่ง วัคซีนดังกล่าวจะรวมอยู่กับวัคซีนป้องกันโรคคอตีบและบาดทะยัก โดยฉีด 3 ครั้ง เมื่ออายุ 2, 4, 6 เดือน และกระตุ้นเมื่ออายุ 1 ขวบครึ่งและ 4 ขวบ

โรคไขคอตีบ (Diphtheria)

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชื่อ คอริเนียบาคทีเรียม คิพทีเรีย (*Corynebacterium diphtheria*) เป็นโรคที่เป็นปัญหาทางสาธารณสุขมาก การติดเชื้อส่วนใหญ่จะได้รับทางระบบทางเดินหายใจ บางครั้งเชื้อเข้าสู่ร่างกายได้ทางผิวหนัง

อาการ หลังจากได้รับเชื้อคอตีบเข้าสู่ร่างกายประมาณ 2-7 วัน เด็กจะเริ่มมีอาการของโรคตามสถานที่ที่เชื้ออยู่ ได้แก่ ทอนซิล คอ หลอดเสียง ผิวหนัง จมูก เด็กจะมีอาการเป็นหวัดตัวร้อนนำมาก่อน 2-3 วัน จากนั้นไข้จะสูง เจ็บคอ และหายใจลำบาก เสียงแหบ จะพบแผ่นเนื้อเยื่อสีเหลืองปนเทาที่บริเวณทอนซิลทั้งสองข้าง แผ่นเนื้อเยื่อนี้จะสกปรกและหลุดยากในกรณีเป็นมากคอเด็กจะบวมโต มีค้อน้ำเหลืองที่คอทั้งสองข้าง ดูเหมือนคอวัว (bull neck) ไขคอตีบที่เป็นบริเวณหลอดเสียงจะทำให้เสียงแหบ หายใจไม่ออก หอบ เขียว และถึงแก่ชีวิตได้เนื่องจากทางเดินหายใจอุดตัน

การรักษา ควรอยู่ในการดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด และรักษาตามอาการ

การป้องกัน เด็กทุกคนควรได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบตั้งแต่แรกเกิดตามกำหนดและควรจะกระตุ้น 1 ครั้งเมื่อเข้าเรียนขวบปีแรก

โรคไข้เลือดออก (Denque Haemorrhagic)

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus) โดยมีุงถ่ายเป็นพาหะถ่ายทอดเชื้อเดงกีมาสู่คนได้ ยุงลายมีขนาดเล็ก สีดำ มีลายขาวที่ขา ท้อง และลำตัว ทำให้เห็นเป็นปล้องสีขาวสลับดำ ชอบเพาะพันธุ์ในน้ำขังใสที่ขังทิ้งไว้ ชอบกัดในเวลากลางวัน

อาการ หลังจากที่ถูกยุงกัดโดยมีเชื้อไวรัสเดงกีเข้าสู่ร่างกายประมาณ 5-8 วัน เด็กจะมีอาการ ไข้กระหนัสนั่น ตัวร้อนจัด มีหน้าตาแดง บางรายจะปวดรอบกระดูกขา พร้อมกับปวดศีรษะ เด็กจะมีอาการซึม เมื่ออาหาร อนิจน ปวดท้อง ไข้สูงติดต่อกันเป็นเวลา 4-5 วัน มือเท้าเย็นเหงื่อออกชื้น กระหายน้ำ กระสับกระส่าย ซิพจรเบา เร็ว สำหรับอาการเลือดออกจะพบหลังจากเป็นไข้แล้ว 2 วัน หรืออาจเกิดขึ้นเมื่อไข้เริ่มลดลงคือประมาณวันที่ 4-5 ของไข้ โดยสังเกตเห็นจุดสีแดงที่ขาและแขน จนเป็นปื้นสีแดงจัด ถ้าดูใกล้ ๆ จึงจะเห็นเป็นจุดเลือดออกเล็กๆ ได้ผิวหนัง จุดเลือดออกนี้จะอยู่ประมาณ 3-4 วัน แล้วจางหายไป

การรักษา

1. ไม่ควรให้ยาลดไข้จะทำให้ลักษณะของไข้เปลี่ยนไปแล้วทำให้เข้าใจผิดว่าไม่เป็นอะไรมาก เป็นสาเหตุทำให้มาพบแพทย์ช้าไป อาการอาจรุนแรงมาก

2. พยายามลดไข้ด้วยการเช็ดตัว ให้ดื่มน้ำบ่อย ๆ เมื่อปีศาจจะช่วยระบาย ความร้อนในร่างกาย

3. ให้อาหารอ่อน ๆ น้ำหวาน น้ำเกลือแร่ ในกรณีที่มีอาการอ่อนเพลีย

4. ส่วนใหญ่ต้องได้รับการรักษาในโรงพยาบาลเพื่อแพทย์จะได้ดูแลอย่างใกล้ชิด การป้องกัน

ในปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนป้องกัน การป้องกันที่ดีที่สุดคือการช่วยกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ุง การปฏิบัติเหล่านี้ทำได้ง่าย เพียงแค่หาฝาปิดโอ่งน้ำให้มีฉีกริดในกรณีที่ต้องใช้น้ำ ไม่ควรให้มีน้ำขังในบริเวณบ้าน สำหรับตามหมู่บ้านหรือโรงเรียนที่มีผู้ป่วยใช้เลือกออกควรร้างให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อจะได้หาทางป้องกันและกำจัดต่อไป

โรคอุจจาระร่วง (Diarrhoea)

อุจจาระร่วงคือการที่มีอุจจาระบ่อยและเหลวเป็นน้ำมากกว่า 3 ครั้งใน 1 วัน หรือถ่ายเหลวมีมูกเลือดปนตั้งแต่ 1 ครั้ง ขึ้นไปใน 1 วัน สาเหตุเกิดจากลำไส้เกิดความระคายเคืองทำให้มีอาการเคลื่อนไหวมากกว่าปกติ ไล่อาหารให้เคลื่อนที่เร็วขึ้น จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะให้น้ำและอาหารดูดซึม ทำให้ร่างกายสูญเสียน้ำในปริมาณมาก จนอาจเกิดภาวะร่างกายขาดน้ำ โดยเฉพาะถ้าเกิดกับทารกจะเป็นอันตราย

ในทารกที่ดูคนนมแม่อาจถ่ายวันละหลายครั้งถือเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะเมื่อเด็กเริ่มอาหารเสริม เนื่องจากเด็กได้รับกากอาหารมากขึ้น เช่น ผัก ผลไม้ หรืออาจติดเชื้อภายในทางเดินอาหารก็ได้ เชื้อโรคที่ทำให้ท้องร่วงคือเชื้อแบคทีเรียและเชื้อไวรัส อาหารที่ไม่สะอาดอาจมีพิษของเชื้อแบคทีเรียปะปนอยู่ เรียกว่าอาหารเป็นพิษ

อาการ จะมีการถ่ายอุจจาระเหลวหลายครั้งใน 1 วัน ลักษณะของอุจจาระอาจมีมูกเลือดปนและมีกลิ่นเหม็น นอกจากนี้อาจมีอาการอาเจียนและมีไข้ร่วมด้วย ถ้าในเด็กเล็กต่ำกว่า 1 ขวบและมีอาการท้องร่วงนานเกิน 6 ชั่วโมงอาจเป็นอันตราย

การรักษา ควรรีบพบแพทย์โดยด่วน ถ้าอาการถ่ายทอไม่ทิ้งระยะห่างเพราะอาจทำให้ร่างกายขาดน้ำ ในเด็กโตควรงดอาหารและนม และให้ดื่มน้ำผงเกลือแร่แทนเมื่ออาการดีขึ้นควรให้ทานอาหารอ่อน ๆ

การป้องกัน ในเด็กเล็กที่ยังดูคนนมจากขวด ควรระมัดระวังเรื่องความสะอาดของขวดนมควรต้มฆ่าเชื้อโรคด้วยน้ำที่เดือดประมาณ 10 นาที ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนปรุงอาหารและเตรียมนมผสม

โรคสุกใส (Chicken Pox)

โรคอีสุกอีใสเป็นโรคติดต่อชนิดหนึ่งที่พบบ่อยในเด็ก ติดต่อดี้ง่ายและรวดเร็ว มักเป็นเด็กเล็ก ๆ อายุราว 1-6 ปี หรืออาจมากกว่านี้ เป็นเชื้อไวรัสในโลหิต น้ำเหลืองที่เม็ดสุกใสในผู้ป่วยมักติดต่อกันในระยะแรกหรือระหว่างที่เม็ดผื่นหรือตุ่มสุกใสกำลังขึ้น

อาการ แบ่งเป็นสองระยะ

ระยะเริ่ม เด็กที่ป่วยเป็นโรคนี้จะมีอาการปวดศีรษะ เป็นไข้ต่ำ ๆ ล้วงหน้าราว 1 วัน อาการไม่ค่อยจะปรากฏชัดเจนเหมือนโรคหัดหรือโรคอื่น ๆ

ระยะตุ่มขึ้น ต่อมาจะเกิดเป็นตุ่มใส ๆ เป็นกลุ่ม ๆ เกิดบริเวณลำตัวก่อนแล้วจึงลามไปทั่วแขน ขา โดยเมื่อตุ่มใส ๆ กลุ่มใหม่เกิดขึ้นตุ่มเก่าจะมีหนองและสะเก็ดเกิด ซึ่งเกิดการเริ่มเป็นตุ่มใสแล้วสะเก็ดนี้กินเวลาประมาณ 3-4 วันและกว่าสะเก็ดจะแห้งหลุดออกทั้งตัวกินเวลา 1-2 สัปดาห์ ในระยะสะเก็ดเกิด เด็กจะคัน และเกามาก ซึ่งถ้านิ้วมือสกปรก อาจเกิดการติดเชื้อเป็นหนองและเป็นแผลใหญ่อาจทำให้เกิดรอยแผลเป็นได้

การรักษา ควรพบแพทย์ หากเกิดอาการติดเชื้อที่ตุ่มสุกใส แพทย์อาจจะให้ยาปฏิชีวนะกินและทาแผลเพื่อระงับอาการคัน

การป้องกัน ไม่ควรอยู่ร่วมหรือใช้ของใช้ร่วมกันกับผู้ป่วย